

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR HAQIDA TUSHUNCHASI

Azamqulov Nurbek Ulug‘bek o‘g‘li

Bank moliya akademiyasi

Iqtisodiyotni monetar tartibga solish yo‘nalishi 1 kurs magistranti

azamqulovnurbek@gmail.com

+998994709825

Raqamli iqtisodiyot yangi texnologiyalarni ijtimoiy hayotga keng tatbiq etishni o'z ichiga oladi, bu esa yangi turdagi iqtisodiy munosabatlarning asosiy mahsuloti va harakatlantiruvchi kuchiga aylanadigan axborot almashinuvining tezlashishiga olib keladi. Yangi texnologiyalarni joriy etishga asoslangan iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayoni bir necha o'n yillardan beri davom etmoqda. 20-asrning o'rtalaridan boshlab, elektron kompyuterlar va ular bilan bog'liq texnologiyalar sezilarli evolyutsiyadan o'tdi, bu etuklik nuqtai nazaridan- insoniyat tarixini tezkor deb hisoblash mumkin. Shunday qilib, Intel kompaniyasining asoschilaridan biri G. Murning empirik kuzatuviga ko'ra, integral mikrosxemaning kristaliga joylashtirilgan tranzistorlar soni har 2 yilda ikki baravar ko'payadi. (Mur qonuni) Ushbu jarayon, bir tomondan, kompyuter texnologiyalarining hisoblash quvvatining oshishiga, boshqa tomondan, uning miniatyuralanishiga olib keladi. Bularning barchasi oxir-oqibat raqamli texnologiyalar keng aholi uchun mavjud bo'lishiga olib keladi. Aynan ulardan foydalanishning ommaviyligi harakatdir- raqamli iqtisodiyotning kuchi. Shu munosabat bilan aytishimiz mumkinki, iqtisodiyot so'nggi o'n yil ichida raqamli xarakterga ega bo'la boshladi. Zamonaviy jamiyat faqat raqamli iqtisodiyotni shakllantirish yo'lining boshida. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning hozirgi bosqichining o'ziga xos xususiyati nafaqat mavjud texnologiyalarni joriy etish, balki yangi texnologiyalar (masalan, katta ma'lumotlar texnologiyalari (Big Data), neyrotexnika-nologiyalar, blockchain texnologiyalari, robotlashtirish va boshqalar) imkoniyatlarini anglashdir. Shunday qilib, yaqin kelajakda raqamli texnologiyalardan foydalanish bilan bog'liq ijtimoiy munosabatlar yanada rivojlanib borishini taxmin qilish mumkin. Bu, o'z navbatida, yangi turdagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish vositasi sifatida va yangi texnologiyalarni joriy etish xavfini baholash va ularni huquqiy tartibga solishning samarali yondashuvlarini ishlab chiqish bilan bog'liq bashoratli funktsiyani bajarishga mo'ljallangan yuridik fan uchun yangi, ko'pincha hal qilib bo'lmaydigan

muammolarni keltirib chiqaradi. An'anaviy tushunchaga ko'ra, moliya iqtisodiy kategoriya sifatida pul mablag'larini to'plash, taqsimlash (qayta taqsimlash) va ulardan foydalanish, shuningdek ulardan foydalanishni nazorat qilish bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlar to'plamidir. Moliyaviy munosabatlar iqtisodiy munosabatlarning bir turi. Shu munosabat bilan iqtisodiyotga ta'sir ko'rsatadigan raqamli texnologiyalar moliyaviy huquqqa ham ta'sir qiladi (raqamli texnologiyalar iqtisodiyot moliyaviy huquq). Iqtisodiyotni moliyaviy tartibga solish sharoitida moliyaviy huquq haqida gap ketganda, shuni ta'kidlash kerakki, yangi texnologiyalar, bir tomondan, huquqiy tartibga solish predmetining kengayishiga olib keladi (masalan, ko'rib chiqilayotgan soha elektron pul muomalasi jarayonida rivojlanayotgan ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishni boshladi), boshqa tomondan, tartibga solish, boshqarish, moliyaviy nazorat va nazoratni qo'llab — quvvatlovchi vositadir. Moliyaviy munosabatlar doirasida qo'llaniladigan texnologiyalar odatda moliyaviy texnologiyalar deb ataladi. Hozirgi vaqtda moliyaviy texnologiyalar (tashqi) nafaqat moliyaviy xizmatlarni taqdim etishga hissa qo'shadigan tarqoq usul va vositalar sifatida, balki maxsus turdagi mahsulot — moliyaviy texnologiyalarni ishlab chiqaruvchi tashkilotlardan tashkil topgan iqtisodiyotning alohida tarmog'i sifatida qaraladi. Shunday qilib, Pptesilarni alohida texnologiyalar sifatida ham, iqtisodiyotning bir tarmog'i sifatida ham ko'rish mumkin. Bugungi kunda moliyaviy texnologiyalarning bir nechta tasnifi mavjud. Masalan, bir guruh nemis mualliflari tegishli moliyaviy texnologiyalarni ta'kidlashni taklif qilishadi: 1) moliyalashtirish bilan (kraudfanding, kredit va faktoring); 2) aktivlarni boshqarish (ijtimoiy savdo, avtomatlashtirilgan maslahat tizimlari, shaxsiy moliya menejmenti, investitsiya va bank); 3) to'lovlar (muqobil to'lov usullari, blockchain va kripto-valyutalar); 4) sug'urta sohasidagi boshqa moliyaviy texnologiyalar³. Shubhasiz, ushbu tasnif to'liq bo'lmasa-da, tegishli texnologiyalar qo'llaniladigan moliya bozorining tarmoqlarini aks ettiradi. Bundan tashqari, moliyaviy texnologiyalarni farqlash taklif etiladi: 1. Tartibga solish texnologiyalari (RegTech) — moliya bozorida faoliyat yuritadigan tashkilotlar tomonidan tartibga solish va nazorat talablarini bajarish bilan bog'liq jarayonlarni optimallashtirish uchun foydalaniladi. Xususan, dunyo banklarini tartibga soluvchi texnologiyalar qatoriga kiradi: - muvofiqlikni nazorat qilish texnologiyalari-tartibga solish va nazorat talablariga rioya etilishini ta'minlashga, shu jumladan xavflarni aniqlash va

boshqarish, axborotni oshkor qilish jarayonlarini avtomatlashtirish va boshqalarga qaratilgan.;

- identifikatsiya texnologiyalari-mijozlar va ishtirok etayotgan boshqa shaxslarni tekshirish bilan bog'liq pul operatsiyalarida, shu jumladan xizmatga dastlabki qabul qilishda, shuningdek jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish (legallashtirish), terrorizmni moliyalashtirish va ommaviy qirg'in qurollarini tarqatishni moliyalashtirishga qarshi kurashish maqsadida ushbu operatsiyalarni amalga oshirish jarayonida keyinchalik identifikatsiyalash;

- tranzaksiyalarni monitoring qilish texnologiyalari-pul o'tkazmalari, valyuta operatsiyalari, shuningdek moliyaviy vositalar bilan operatsiyalar bilan bog'liq jarayonlardagi og'ish va buzilishlarni aniqlashga qaratilgan;

- risklarni boshqarish texnologiyalari-risklarni boshqarishni avtomatlashtirishga qaratilgan (bozor va operatsion). Bozor xatarlariga nisbatan ushbu texnologiyalar moliyaviy vositalarni, pul mablag'lari bilan operatsiyalarni baholashni, belgilangan chegaralarni nazorat qilishni va boshqalarni avtomatlashtirishni o'z ichiga oladi va operatsion xatarlarga nisbatan ular ichki protseduralar samaradorligini oshirishga, firibgarlikdan himoya qilishni ta'minlashga imkon beradi. harakatlar va boshqalar.;

- hisobot bilan bog'liq texnologiyalar-hisobotlarni avtomatik ravishda shakllantiradi va taqdim etadi, shu bilan axborot tizimlarining ishlash xarajatlarini kamaytirishga imkon beradi. Shunday qilib, xo'jalik yurituvchi sub'ektlar birinchi navbatda Regtechni ishlab chiqish, amalga oshirish va rivojlantirishga qiziqishmoqda, chunki ushbu texnologiyalar bir tomondan xarajatlarni kamaytirishga imkon beradi (axborot tizimlarini boshqarish xarajatlarini kamaytirish, xodimlarni qisqartirish, shuningdek nazorat tartib — qoidalarini tezlashtirish orqali) va boshqa tomondan-davlat talablariga muvofiqligini ta'minlash. Shunga asoslanib, RegTech rivojlanishining harakatlantiruvchi kuchi bozor degan xulosaga kelish mumkin. Muayyan tartibga solishning muvaffaqiyati texnologiya taklif etilayotgan echimlarning sifati va narxiga bog'liq.

Foyalanilgan adabiyot:

1. Ayubjon o'g'li, Azamjon Aliyev. "LOYIXALARNI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI VA AXBOROT XAVFSIZLIGIDA RISKLARNI TAHLILI." 1.4 (2022): 39-44.

2. Ayubjon o'g'li A. A. LOYIXALARNI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI VA AXBOROT XAVFSIZLIGIDA RISKLARNI TAHLILI //Results of national scientific research. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 39-44.
3. Алиев, А., & Мусаева, М. З. К. (2021). СИСТЕМЫ ЗАЩИТЫ БИОМЕТРИЧЕСКИХ ДАННЫХ. Academic research in educational sciences, 2(4), 393- 396.
4. Алиев, Азамжон, and Мухтасар Заирджон Кизи Мусаева. "СИСТЕМЫ ЗАЩИТЫ БИОМЕТРИЧЕСКИХ ДАННЫХ." Academic research in educational sciences 2.4 (2021): 393-396.
5. Исмоилов Ш. М., Абдужалилов С., Алиев А. КЎНДАЛАНГ КЕСИМИ ИХТИЁРИЙ БЎЛГАН СТЕРЖЕНЛАРНИНГ ГЕОМЕТРИК ВА МЕХАНИК ПАРАМЕТРЛАРИНИ АНИҚЛАШ АЛГОРИТМИ //Results of National Scientific Research. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 49-56.

